

Prof. dr hab. Czesław S. Nosal
Uniwersytet SWPS
Wydział Psychologii
we Wrocławiu
email: cnosal@swps.edu.pl

Recenzja dorobku naukowego **dra Łukasza Jacha**
w przewodzie habilitacyjnym prowadzonym na Wydziale Nauk Społecznych
Uniwersytetu Śląskiego; przewód wszczęty dnia 1 października 2024 roku.

I. DANE BIOGRAFICZNE, PRZEBIEG KARIERY NAUKOWEJ

Dr Łukasz Jach, ur. 21 stycznia 1985 roku w Czeladzi, ukończył studia psychologiczne na Uniwersytecie Śląskim w 2009 roku, uzyskując magisterium z psychologii. Następnie rozpoczął pracę w Instytucie Psychologii, na którym pracuje obecnie na stanowisku profesora tej uczelni. Doktoryzował się w 2013 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UŚ na podstawie rozprawy „*Wyznaczniki ponadprzeciętnej aktywności studentów w kontekście jakości ich życia*”, promotorką rozprawy była prof. dr hab. Małgorzata Górnik-Durose.

II. GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE STANOWIĄCE PODSTAWĘ HABILITACJI

Dr Łukasz Jach wymienia w swoim autoreferacie następujące osiągnięcia naukowe:

- dwie monografie: 1. *Nauka jako obiekt kultu. Wprowadzenie do koncepcji scjentoteizmu*, Katowice 2015, Wydawnictwo UŚ;
- 2. *Światopogląd scjentystyczny. Korelaty i uwarunkowania*, Katowice 2020, Wydawnictwo UŚ;
- oraz powiązany z nimi tematycznie cykl 10 artykułów naukowych.

Obydwa te osiągnięcia stanowią wartościową próbę badania światopoglądu scjentystycznego tj. tendencji do bardzo pozytywnego *versus* sceptycznego stosunku do nauki, aktywności naukowców i rezultatów badań naukowych.

Podkreślić trzeba, że całość ta obejmuje pewien, dobrze pomyślany cykl badawczy, w toku realizacji którego:

1. wytyczono/zdefiniowano ważną, poznawczo i społecznie, problematykę dotyczącą postaw względem badań naukowych;
2. skonstruowano kwestionariusz mierzący komponenty postaw pro- i antyscjentystycznych;
3. przeprowadzono szeroki zakres badań nad strukturą tych postaw i ich wybranymi korelatami.

W pierwszej monografii (2015) dr Jach koncentruje się na postawieniu problemu postaw względem nauki i zdefiniowaniu ich komponent. Rezultaty zaprezentowane w drugiej monografii „*Światopogląd scjentystyczny*” (2020), dotyczące korelatów tych postaw z

wieloma zmiennymi psychologicznymi oceniam bardzo pozytywnie, ponieważ są one ważne aktualnie, a jednocześnie wytyczają nową, istotną perspektywę badawczą.

Formułując tę pozytywną ocenę biorę pod uwagę zmiany dokonujące się w nauce, a ogólnie biorąc, w edukacyjnym i medialnym rozpowszechnianiu standardów myślenia naukowego, w ich korzystnych i niekorzystnych formach. Gwałtowne rozpowszechnianie się w masowej skali tzw. teorii spiskowych, dezinformacji i bzdur świadczy, że sceptycyzm i racjonalność nauki nie zawsze są dominujące jako przekazy w różnego typu mediach. Bardzo niekorzystnym *exemplum* stały się w tym względzie ruchy antyszczepionkowców, zachowania w postaci unikania szczepień, wzrost zainteresowania zjawiskami paranormalnymi i tzw. medycyną naturalną.

Rezultaty poznawcze przedstawione w obydwu monografiach wskazanych we wniosku jako podstawa habilitacji oceniam więc pozytywnie. Dobry poziom reprezentuje szczególnie druga monografia, w której zaprezentowano oryginalną metodę pomiaru komponent postaw scjentystycznych i korelacje/regresje wielokrotne dla różnych komponentów tych postaw względem takich zmiennych psychologicznych jak: potrzeba domknięcia poznawczego, refleksyjność, maksymalizm, cechy wielkiej piątki, wyobrażenie Boga, orientacje temporalne, źródła ludzkich cech, uznawane wartości, aspiracje życiowe, merkantylizm, orientacje sprawcze/wspólnotowe, ocena wiarygodności doniesień naukowych.

Uzyskane przez dra Jacha rezultaty badań nad korelatami postaw wobec nauki mają zróżnicowany charakter, jedne okazały się statystycznie istotne, a inne nie. Dr Jach wykorzystał analizę regresji wielokrotnych, aby zintegrować dane o korelacjach, tj. dane o współzmiernościach. Jednakże zakresy wyjaśnionych regresji całkowitych również okazały się dość zróżnicowane. Wyznaczają one jednak obiecujące kierunki dalszych badań. Podkreślić przy tym trzeba, że pod względem metodologicznym badania nie budzą większych zastrzeżeń.

Ten bardzo obszerny zbiór korelatów związanych z komponentami postaw scjentystycznych został w monografii szczegółowo przeanalizowany i zinterpretowany. Nie zawsze jednak uzyskano w tym zakresie istotne i wyraziste zależności. Habilitant uporządkował te korelacje/regresje w ostatnim rozdziale monografii „*Światopogląd scjentystyczny*”, jednakże stosunkowo mniej uwagi poświęca wyjaśnieniu braku występowania wyraźnych wzorców w zbiorze uzyskanych korelacji i zakresów regresji wielokrotnych. W sumie jednak uznaję, że w tej monografii zaprezentowano nowe rezultaty świadczące o niektórych istotnych korelatach postawy scjentystycznej. Wynikający z nich wniosek ogólny wskazuje na istnienie silniejszych związków tych postaw z hierarchią

wartości niż z wybranymi szczegółowymi zmiennymi, np., z cechami osobowości, skalami domknięcia poznawczego, refleksyjności, maksymalizmu. Uzyskane rezultaty niewątpliwie dostarczają nowej wiedzy o korelatach badanych postaw i otwierają więc nowe kierunki poszukiwań nt. determinant postaw wobec nauki.

Z pierwszym osiągnięciem habilitanta, wskazanym w obu monografiach, wiąże się również ściśle cykl 10. artykułów. **W 5. spośród nich jedynym autorem jest dr Jach. W 9. dr Jach jest pierwszym autorem, a 7. spośród tych artykułów opublikowano po angielsku w dobrych, reprezentatywnych czasopismach, w tym 3. jest autorstwa Jacha.** Na bardzo pozytywną ocenę w tym zbiorze artykułów zasługują prace przedstawiające oryginalną metodę pomiaru komponent postaw scjentystycznych, różnicowania scjentoentuzjastów względem sceptyków, stosunku do szczepień i związku postawy scjentystycznej z wartościami moralnymi.

Korzystnie oceniam skonstruowany przez dra Jacha kwestionariusz do pomiaru komponent postaw scjentystycznych, ponieważ został on upowszechniony po angielsku i ma dobre charakterystyki psychometryczne. Kwestionariusz ten stanowi ważne osiągnięcie dra Jacha. W dobie nasilania się postaw antyscjentystycznych metoda ta może mieć szersze zastosowanie w badaniach.

III. POZOSTAŁE PUBLIKACJE, REFERATY, DANE NAUKOMETRYCZNE

Z dokumentacji wniosku wynika, że niezależnie od prac wymienionych na początku wniosku jako główne osiągnięcie, dr Jach opublikował 36 artykułów i rozdziałów w książkach; w tym 14 prac po angielsku. Pozytywnie oceniam szczególnie prace opublikowane po angielsku, skierowane do szerszego środowiska.

Jeśli jednak dokładnie przeanalizuje się publikacje, nie wykazane jako główna podstawa habilitacji, to sądzę, że dr Jach zbyt skromnie je ocenia. Na pozytywną ocenę zasługują bowiem również inne publikacje dotyczące relacji postaw scjentystycznych do reagowania na zagrożenia COVID-em oraz artykuły dotyczące preferencji estetycznych.

III.1. Dane naukometryczne o cytowanych publikacjach

W dokumentacji wniosku znajdują się następujące dane naukometryczne dotyczące cytowania publikacji dra Jacha, **wg stanu na 17 stycznia 2024:**

1. Liczba cytowań publikacji wg bazy Scopus: **45**
(źródło: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56084816000>);

h-index **3**

2. Liczba cytowań wg bazy Research Gate: **141**
(źródło: <https://www.researchgate.net/profile/Lukasz-Jach-3>;

3.. Sumaryczny Impact Factor: **26,204** (źródło: <https://opus.us.edu.pl>).

Wskaźnik ten dotyczy rangi czasopism, w których opublikowano artykuły i jest korzystny.

W sumie oceniam, że opublikowane artykuły zostały dostrzeżone i cytowane w środowisku badaczy. Na uwagę zasługują szczególnie artykuły opublikowane w takich czołowych czasopismach psychologicznych jak: *Current Issues in Personality Psychology*, *Personality and Individual Difference*, *The Review of Psychology*.

III.2. Referaty wygłoszone na konferencjach

Dr Jach przedstawił również **30 referatów na konferencjach, a w tym 7 referatów po angielsku** na konferencjach międzynarodowych. Są to referaty dotyczące głównej tematyki podejmowanej przez dra Jacha, tj. relacji postaw względem nauki do potrzeby domknięcia poznawczego, obrazu Boga, recepcji niektórych standardów/rezultatów badań naukowych.

III.3. Udział w zespołach badawczych, organizowaniu konferencji, stażach naukowych, aktywności recenzenckiej

Z dokumentacji wniosku wynika, że dr Jach wykazał się szerokim zakresem aktywności we wszystkich wymienionych zakresach:

1. Uczestniczył dotychczas w 3. zespołach badawczych, a w 2. z nich był kierownikiem.
2. Był członkiem 6. komitetów organizacyjnych konferencji, a w tym w jednej międzynarodowej.
3. Odbył staże naukowe za granicą (Włochy) w i Polsce (UJ).
4. Recenzował artykuły dla wielu czołowych czasopism naukowych, m.in. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, *Evolutionary Psychological Science*, *Frontiers in Psychology*, *International Journal of Environmental Research*.

IV. KONKLUZJA RECENZJI

W przedmiotowej sprawie, wniosku habilitacyjnego dra Łukasza Jacha, **moja opinia jest bardzo pozytywna**. Sądzę mianowicie, że **dr Łukasz Jach uzyskał wartościowe poznawczo rezultaty badań przedstawione w dwóch monografiach i cyklu 10. artykułów. Dorobek ten został również należycie upowszechniony w środowisku badaczy, polskich i zagranicznych**, zajmujących się postawami wobec nauki i relacjami tych postaw do wielu zmiennych psychologicznych. O korzystnym zakresie upowszechnienia osiągniętych rezultatów świadczą wskaźniki naukometryczne (cytowania) i wysoka ranga czasopism zagranicznych, w których zostały opublikowane.

Wrocław, dnia 2 grudnia 2024 roku

